

Dvajset let delovanja revije, ki je izključno teoretska in ki vrhu vsega objavlja skorajda izključno psihološke, filozofske in sploh družboslovne razprave, je - vsaj za naše razmere - dolga doba. Mnoge priznane mednarodne filozofske revije niso doživele takega jubileja (npr. avstrijska *Erkenntnis*), pa tudi v jugoslovanskem merilu sodi **Anthropos** med revije z najdaljšim stažem. Res je, da revija ni bila izpostavljena ideološkimi, političnim preganjanjem, hkrati pa je tudi res, da tudi ni bila nikoli "last" kakšne posebne filozofske (psihološke) grupe, ki bi imela poleg strokovnih tudi posebne ambicije zunaj samih strok. Kolikor se spominjam in kolikor vem, takšnih ambicij ni gojilo doslej nobeno uredništvo **Anthroposa**.

V dvajsetih letih nepretrganega izhajanja se je nabralo ogromno gradiva, stotine in stotine strani filozofskega čtiva - skorajda nemogoče se je danes na hitro prebiti skozi vsa ta besedila. Zato tudi pričujoči sestavek ne more biti kaj drugega kot opazovanje, kot opozorilo na nekatere temeljne točke filozofskega poslanstva naše revije.

Prvo, kar je mogoče trditi brez pretiravanja, je dejstvo, da se na straneh **Anthroposa** kaže razvoj same filozofije na Slovenskem. In ker je večina sodelavcev bila skozi vseh teh dvajset let zaposlena na Oddelku za filozofijo ali pa bila vsaj v njegovi bližini, lahko rečemo tudi to, da je filozofska vsebina te revije hkrati tudi slika razvoja slovenske institucionalne filozofije.

Da je sploh lahko prišlo do ustanovitve revije s filozofsko in psihološko strokovno vsebino, sta morali obe vеди prehoditi določeno pot, ki v nobenem primeru ni bila lahka niti sama po sebi razumljiva. Jasno je, da imam pred očmi predvsem filozofijo in njen razvoj na Oddelku za filozofijo na Filozofski fakulteti. Vemo, kaj je od filozofije po osvoboditvi ostalo tako v institucionalnem kot tudi v teoretskem smislu, vemo, kako je njegovo usodo reševala Alma Sodnikova, kako je zlasti po 1948 letu prišlo tako rekoč do infarkta te ustanove in da so univerzitetne (pa tudi politične) oblasti reševale nastali položaj, kakor so vedele in znale. Šele v šestdesetih letih se je začela bolj temeljna konsolidacija oddelka in to s prihodom Borisa Majerja, Božidarja Debenjaka in pisca teh vrstic. Začeli smo vsaj z nekim kolikor toliko modernim programom univerzitetnega študija filozofije. Sredi šestdesetih let se je s prihodom Vojana Rusa situacija precej spremenila, naše strokovno filozofsko delovanje pa se je močno razmahnilo. Člani oddelka so dobili možnost, da se strokovno izpopolnijo z disertacijami, kar so tudi storili, oživilo je tudi delovanje Filozofskega društva Slovenije, pa tudi v jugoslovanskih okvirih so postali Slovenci bolj prodorni. Eden izmed znakov tega "razmaha" je bila tudi

ustanovitev revije **Anthropos**, ki je vsa ta leta sledila osnovnemu proglasu, objavljenem v prvi številki, in ga danes tudi ponatiskujemo.

V prvih številkah in sploh v prvih letnikih objavljajo skoraj največ (predvsem v rubriki **Filozofske razprave**) tedaj že vidni filozofi, ki preraščajo svojo stroko toliko, da se lotevajo predvsem kritičnih družbenih tem, povezanih s filozofijo. Že uvodna razprava, pravzaprav kar simpozij, nosi naslov *Človekovo bistvo in sedanji trenutek*, kjer imajo glavno besedo B. Debenjak, V. Rus, A. Kim, S. Podmenik in F. Pediček. Druga diskusija je prav tako značilna za samo zasnovo **Anthroposa**: *Sodelovanje in vloga humanističnih ved*, ki je zbrala veliko število humanistov in družboslovcev in ki je potrdila ne samo možnost, ampak predvsem nujnost sodelovanja med strokami. Prve številke so začele prinašati tudi odlomke disertacij (Jerman, Debenjak, Bibič, Kim itn.) ter že tedaj pomembne diskusije na temo razvita in nerazvita področja v Jugoslaviji. V letniku z lestnico 1970 je treba opozoriti na Majerjevo razpravo *Človek, struktura, zgodovina* (razprava je kritična analiza del filozofa Althusserja), pa tudi na Rusove razprave z etičkega področja, ki so že najavljale njegovo obsežno delo s področja problematike etike v socializmu.

Že leta 1972 najdemo med filozofskimi razpravami nova imena: dr. Mirko Hribar objavlja svojo zanimivo **Logično skico**, začne pa se tudi vzpon nove generacije filozofov, ki so danes seveda že v zgodnjih "srednjih" letih: M. Uršič, B. Pihler, M. Potrč, S. Žižek. Uršič se tedaj še posveča logiki, Potrč se spopada z Althusserjem, Pihler pa se zagriže v problem ontološke difference (Heidegger in Adorno). Žižek že tedaj plava v strukturalne vode, ki ga bodo kasneje privedle k Lacanu. Filozofske razprave v smeri analitične šole začne pisati A. Ule, Leva Krefta pa zanima Ljubezen v Frommovi različici. V vseh teh številkah je bogato navzoč tudi M. Kerševan, ki se intenzivno ukvarja z religiozskimi vprašanji. Leto 1973 prinese eno samo številko, ki prinaša cvetober jugoslovanske misli ob devetdesetletnici Marxove smrti. Priobčene so tudi danes zanimive razprave o aktualnosti Marxove dialektike. Izmed slovenskih prispevkov velja omeniti Debenjakov (naslovni referat), Rusov, svoje prispevata tudi Ule ter Pihler in Šter, ki ga srečamo že prej kot filozofa, ki se posveča vprašanjem morale. Tudi letnik 1974 ni bogat - premore eno samo številko, kjer prevladuje psihološka problematika, izmed filozofskih prispevkov pa je treba omeniti *Sistematični osnutek hermenevtike* izpod peresa Iva Urbančiča. Nič bogatejša bera ni bila naslednje leto, ki prinese s filozofskega vidika novo ime: Valentina Kalana s problemom znanosti v Platonovem **Teaitetu**, Tine Hribar piše o znanosti in ideologiji ter običajni zavesti, Jerman pa odpira novo poglavje v zgodovini slovenske filozofije (v zvezi s krščansko filozofijo pri nas). Rus pogloblja misel o bistvu vrednot in razpravlja o človeških vrednotah nasploh.

Leto 1976 prinese dve dvojni številki. Tudi tu se pojavi novo ime: D. Štrajn, Žižek odkriva psihoanalizo, Potrč destruiira fenomenološko transcendentalno zavest, Ule se ukvarja s Kantovim problemom analize in sinteze, Kirna zanima Marxov koncept revolucionarne kritične znanosti ter problem tehniške inteligence. Rus pa filozofsko razpravlja o filozofiji in samoupravljanju. Pravi razmah pa doživi revija leta 1977, ko izide v treh dvojnih številkah. To je bilo povezano tudi s spremembo uredništva, v katerem sestavu se pojavi spet Vojan Rus. Stvari so uredniško spet stekle, kot so to zahtevale razmere in tudi sam red. V treh dvojnih številkah letnika 1977 je izšlo marsikaj pomembnega. Tako je bilo objavljeno gradivo posvetovanja o *Filozofsko-družbenih vidikih naravoslovnih, medicinskih in tehničnih znanosti*. Tu se prvič pojavijo

posamezni bloki znotraj filozofije: svojo filozofsko "ofenzivo" napove estetika (Jerman, Strehovec, Erjavec, Tóth in Rus). Cvetka Tóth je novo ime, ki bo odslej povezano predvsem s filozofijo G. Lukácsa. Prvič objavi svojo razpravo tudi Aleš Erjavec, ki se bo poslej posvečal skoraj izključno estetskim vprašanjem. Novo ime je tudi ime Janeza Strehovca, ki se tudi ukvarja skoraj izključno z estetiko. Estetski bloki so odslej postali kar stalnica na straneh **Anthroposa**.

Menim, da je z letnikom 1977 dobila revija tisto podobo, ki je postala nekako zanjo značilna. Nova imena na filozofskem polju so npr. Marija Švajncer, Ivan Kosovel, po dolgem času se pojavi tudi ime Valterja Motalna, ki ostaja zvest problematiki logike in analitične filozofije. Letnik 1984 prinese nov blok: blok analitične filozofije (Prispevki s simpozija *Filozofija, znanost in jezik*). V zvezi s tem naj bo poudarjeno, da so bile strani naše revije vedno na voljo tudi filozofom iz drugih sredin. Imena, kot so S. Knjazeva, H. Festini in N. Miščević, so pogost gost. Izmed slovenskih imen se v teh letih pojavijo imena kot so E. Bahovec, J. Justin in B. Borstner.

Od tega letnika dalje se dokaj vidno koncentrira na eni strani skupina, ki se ukvarja sistematično z estetiko, na drugi pa skupina, ki raziskuje vprašanja jezika, logike, metodologije znanosti ter probleme tako imenovane analitične filozofije. Tej skupini se pridružita F. Friškovec in B. Novak. Podoba **Anthroposa** se ne spremeni vse do sedanjega jubilejnega letnika. **Anthropos** izhaja zdaj redno, z nekaj faznega zaostanka. Uredništvo se je odločilo tudi za objavljjanje prevodne filozofske literature, kar je zelo pozitivno. Objavlja pa predvsem referate z raznih filozofskih (estetskih) kongresov, kar je izjemno pomembno zato, da tudi slovenska javnost, ki jo filozofske teme zanimajo, dobi kolikor toliko sveže informacije o sodobnih dogajanjih v evropski in sploh svetovni filozofiji.

Še malo splošne ocene. Prvo, kar kaže reči, je to, da je - vsaj z vidika filozofskih objav - rast **Anthroposa** v veliki meri tudi strokovna rast članov Oddelka za filozofijo in seveda tudi njegovih diplomantov, kar smo sicer že poudarili. Drži, da se nekatera imena ne pojavljajo pogosto, da so prešla v druge revije z drugačnim strokovnim profilom (T. Hribar, I. Urbančič), osrednje jedro imen, ki objavljajo v reviji, pa je vendarle tako rekoč od njenega samega začetka osredotočeno na Filozofsko fakulteto, kar pomeni, da je njen profil določen s teoretskim profilom te naše ustanove ter njenih oddelkov (za psihologijo, sociologijo in filozofijo). Po vsebinski plati se v filozofskem pogledu kažejo vse tiste značilnosti, ki jih kažejo tudi siceršnje dejavnosti filozofskih usmeritev na Slovenskem. Te pa so: v prvem obdobju prevladuje problematika notranjih problemov sodobnega marksizma, problematika dialektike bistva človeka itd., kasneje pa prevladujejo etične teme (Rus, Šter). Posebej moram poudariti uvajanje estetske problematike, to pa zaradi notorične zanemarjenosti te izjemno pomembne filozofske discipline, ki je bilo plod ideoloških razmer na Slovenskem vse do osemdesetih let. Estetika ni samo preizkusni kamen marksizma, ampak tudi duha demokratičnosti v družbenih sistemih, ki jih karakterizira "realni socializem". In prav z ofenzivnim odpiranjem filozofske problematike, ki je tesno povezana z umetnostjo, se kaže ideološka sprememba v delu naše družbe zadnjih desetih let. Prav to, da so slovenski estetikci odločno prekinili s spoznavnoteoretskim stališčem, ki je prevladovalo v vsej zgodovini marksizma in tudi pri nas (B. Ziherl), je pomenilo zeleno luč za estetska raziskovanja v različne moderne smeri. Zdi se, da se nekateri estetikci bolj vežejo na "kritično teorijo", drugi raziskujejo v smeri sodobnih strukturalnih teorij, drugi pa iščejo

plodne poteze v fenomenološko orientiranih estetikah (v smeri R. Ingardna in N. Hartmanna). Pa ne gre samo za "interpretacijo" tega ali onega estetika, ampak gre v vseh primerih bodisi za **rekonstrukcijo** nekega dogajanja (npr. o estetiki slovenskih novotomistov) ali za oplajanje marksistične misli. Tako se slovenska estetska misel v zadnjih desetih letih oblikuje v dovolj strnjeno skupino, ki tvori hkrati tudi jedro slovenskega društva za estetiko. To pa hkrati tudi kaže na estetiško usmeritev dela Oddelka za filozofijo.

Druga strokovna usmeritev zadnjih letnikov se kaže pri usmeritvi v probleme sodobne analitične filozofije. Čeprav je bila ta problematika v **Anthroposu** vendarle navzoča že od samega začetka, pa se je zadnjih deset let okrepilo število filozofov (ne samo na Oddelku, ampak tudi zunaj njega), ki jih ta problematika živo zanima. Tu ne gre zgolj za temeljne probleme logike in metodologije znanosti, ampak že za notranje probleme v zvezi s Quinovimi rešitvami, gre že za problematiko zgodovinskega nastajanja logičnega pozitivizma, pa tudi za družbene razsežnosti znanosti same. Tudi v tem je viden prispevek logično metodološke sekcije Filozofskega društva, ki se ne zadovoljuje samo s seboj, ampak na svoje sestanke vabi tudi (in predvsem) kolege iz Reke in Zadra, s katerimi tudi Oddelek dobro sodeluje.

Ne gre seveda zanemariti tudi drugih tematik zlasti ne že omenjene moralne problematike. Manj je viden prispevek marksologov (vsaj v zadnjem desetletju), ki pa očitno objavljajo svoja besedila drugod. **Anthropos** nudi svoje stranice tudi kolegom v drugem univerzitetnem središču: Mariboru.

Morebiti v **Anthroposu** ni dovolj predstavljeno posebno močno filozofsko gibanje, ki sledi Lacanovi misli, se pravi gibanje filozofskih psihoanalitikov, ki jih vodi Slavoj Žižek - vendar ta močna in ofenzivna skupina filozofov ima pač druga sredstva in močnosti objavljanja svojih besedil.

Morebiti še nekaj kritičnih opomb. Zdi se mi, da **Anthropos** premalo pozornosti posveča filozofski kritiki izšlih knjig - ne samo na Slovenskem, ampak tudi v jugoslovanskem in evropskem merilu. Pogrešam npr. rubriko **izšlo je**, ki bi prinašala nujni pregled tako izvirne kot tudi **prevodne** filozofske literature. Povsem jasno je, da **Anthropos** ne more biti aktualističen časopis, da ne more (in tudi ni treba) reagirati na vse, kar se dogaja v naši družbi **hic et nunc**, vendar pa s svojimi diskusijami, okroglimi mizami plodno reagira tudi na nekatera pereča vprašanja naše družbe.

Težko je govoriti o **kvaliteti** filozofskih prispevkov v vseh teh letih. Že to, da jih je **Anthropos** objavil, priča o tem, da so bila **izbrana**. Zakaj uredništvo **Anthroposa** vsak prispevek recenzira - sicer pa kvalitete filozofskih prispevkov ni mogoče presojati drugače kot z vidika strokovnosti. Včasih smo objavili tudi kakšno poglavje uspelega seminarskega ali diplomskega dela, pa tudi dele magistrskih in doktorskih del. To ni zmanjševalo kvalitete revije ampak, vsaj po mojem mnenju, **zviševalo** kvaliteto. Tako je **Anthropos** izpolnjeval tudi **pedagoško, vzgojno** funkcijo - ob njem smo rasli vsi, ki smo z njim sodelovali bodisi že od samega začetka ali pa smo se pridružili njegovim snovanjem kasneje. Dejstvo je, da so mnogi danes že uveljavljeni filozofi svoj prvi za tisk zrel prispevek objavili prav v **Anthroposu**.